

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedkyně JUDr. Lenky Kaniové a soudců JUDr. Marie Žiškové a JUDr. Zdeňka Kühna v právní věci žalobkyně: **PhDr. H. P.**, zastoupena JUDr. Janou Kašpárkovou, advokátkou se sídlem Blanická 917/19, Olomouc, proti žalovanému: **Ministerstvo kultury**, se sídlem Maltézské nám. 1, Praha 1, o žalobě proti nečinnosti žalovaného, případně přezkoumání a zrušení „rozhodnutí“ žalovaného ze dne 24. 6. 2011, čj. 33287/2011 OPP, v řízení o kasační stížnosti žalobkyně proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 1. 3. 2013, čj. 6 A 384/2011 – 36,

t a k t o :

- I. Kasační stížnost **s e z a m í t á .**
- II. Žalobkyně **n e m á** právo na náhradu nákladů řízení o kasační stížnosti.
- III. Žalovanému **s e n e p ř i z n á v á** náhrada nákladů řízení o kasační stížnosti.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Žalobkyně podala k městskému soudu dne 22. 12. 2011 žalobu na ochranu proti nečinnosti správního orgánu. Současně připojila alternativní petit pro případ, že by soud celou věc jako nečinnost neposoudil. Podstata věci se týká informací, jejichž poskytnutí požadovala po žalovaném podle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím, konkrétně požadovala zaslání kopie prohlášení mobiliáře (sbírkových předmětů) zámku Roztěž u Kutné Hory movitou kulturní památkou. Žalovaný vyzval žalobkyni k úhradě 131 Kč za mimořádně rozsáhlé vyhledávání informace. K stížnosti žalobkyně žalovaný tento postup potvrdil. Následně žalobkyně obdržela od žalovaného vyrozumění ze dne 24. 6. 2011, kterým žalovaný odložil žádost o poskytnutí informace podle § 17 odst. 5 zákona o svobodném přístupu k informacím.

[2] Žalobkyně současně požádala městský soud o osvobození od soudních poplatků. K žalobě přiložila vyplněný formulář o svých osobních, majetkových a výdělkových poměrech. Ve formuláři uvedla, že je rozvedená a má tři děti (dva syny a dceru). Ve společné domácnosti žije

pouze s jedním nezletilým synem (ročník X). Žalobkyně je vedena v evidenci Úřadu práce v Olomouci, tudíž nemá žádné příjmy ze zaměstnání; podpůrná doba pro nárok na podporu v nezaměstnanosti jí již uplynula a jiné dávky z hmotného a sociálního zabezpečení nepobírá. Nemá ani příjmy z podnikání či jiné samostatně výdělečné činnosti. Dále žalobkyně uvedla, že má dluh ve výši 42.000 Kč vůči Ing. E. P., jehož splatnost nastane až po skončení řízení o dovolání ve věci sp. zn. 19 C 291/2004. Měsíčně platí nájemné ve výši 2.500 Kč, k tomu ještě ročně poplatky za odpad ve výši 900 Kč. Vzhledem k tomu, že žalobkyně vede spor o určení neplatnosti výpovědi s bývalým zaměstnavatelem, jsou z důvodu opatrnosti veškeré finanční prostředky, které jí po vydání rozsudku Krajského soudu v Ostravě ze dne 8. 4. 2010, čj. 16 Co 157/2009 – 586, bývalý zaměstnavatel vyplatil, uloženy v úschově u třetí osoby, deponovány na bankovním účtu, ke kterému nemá žalobkyně přístup, a to do skončení řízení o dovolání bývalého zaměstnavatele. S těmito prostředky žalobkyně údajně nenakládá, s výjimkou minima nutného k existenčnímu zajištění („k přežití“). Žalobkyně závěrem uvedla, že žije zcela skromně, nikam nechodí, nic nového nekupuje, platí pouze nájem, nutné výdaje na syna, sama žije „na kávě“. Materiálně jí a jejího syna zabezpečují rodinní příslušníci a příbuzní „pozváním na oběd“, kupováním dárků pro syna (hračky, pamlsky, oblečení), syn dostává oblečení od známých po starších dětech.

[3] Městský soud usnesením ze dne 1. 3. 2013 žalobkyni nepřiznal osvobození od soudních poplatků. Upozornil na počet soudních sporů, které žalobkyně před městským soudem vede. Řada jejích žalob má jednoznačně šikanózní povahu. Soud upozornil, že žalobkyně složila určitou peněžní částku do úschovy, jakkoliv k tomu nebyla povinna. Rozhodující pro posouzení věci však byly jiné důvody. Početné spory vyvolané žalobkyní nejsou takové povahy, aby měly vztah k podstatným okolnostem její životní sféry. Ani spor v tomto řízení vyvolaný se netýká jejího majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí. Pokud žalobkyně hodlá svá práva vymáhat soudní cestou, a to v takto velkém rozsahu, je spravedlivé po ní požadovat, aby soudní řízení vedla s vědomím existence nákladů řízení. Z těchto důvodů soud odmítl přiznat žalobkyni osvobození od soudních poplatků.

[4] Proti usnesení městského soudu podala žalobkyně (dále jen „stěžovatelka“) včasnou kasační stížnost. Stěžovatelka tvrdí, že usnesení soudu je nezákonné. Městský soud jí tak prý trestá za stížnost na průtahy, kterou předtím podala. Navíc je jeho rozhodnutí v rozporu s judikaturou Nejvyššího správního soudu (sp. zn. 1 As 54/2010). Pozastavuje se nad tím, že soud vydal rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků 14 měsíců poté, co stěžovatelka podala žalobu a návrh na osvobození od soudních poplatků. Odůvodnění jen „opisuje“ negativní a paušalizující tvrzení o stěžovateli a jejím údajně „nemravném“ jednání. Stěžovatelka nesouhlasí s tvrzením městského soudu, podle něhož případné vadné jednání žalovaného bude zohledněno v budoucím rozhodnutí soudu, a to tak, že jeho důsledkem bude uložení povinnosti žalovanému kompenzovat stěžovatelce zaplacený soudní poplatek. Soud prý ví, že náklady řízení nepřizná podle § 60 odst. 7 s. ř. s. Napadené rozhodnutí obsahuje jen souhrn invektiv vůči stěžovateli. Stěžovatelka nesouhlasí ani s tím, že by své informační právo „nadužívala“. Každý občan totiž může své právo realizovat neomezeně. V tomto smyslu namítá i protiústavnost závěrů obsažených v rozhodnutích NSS ze dne 18. 4. 2012, čj. 6 Aps 5/2012 – 10, resp. ze dne 26. 10. 2011, čj. 7 As 101/2011 – 66. Proto stěžovatelka navrhl, aby soud zrušil rozhodnutí městského soudu a předtím přiznal její kasační stížnosti odkladný účinek. Současně navrhuje, aby soud podal Ústavnímu soudu návrh na zrušení § 36 odst. 3 s. ř. s., a to v té části, která zdůrazňuje výjimečnost osvobození od soudních poplatků.

[5] Žalovaný se ke kasační stížnosti nevyjádřil.

pokračování

II. Právní posouzení Nejvyšším správním soudem

[6] Nejvyšší správní soud předně zdůrazňuje, že si je vědom toho, že otázka, zda je proti rozhodnutí krajského soudu o nepřiznání osvobození účastníka od soudních poplatků přípustná kasační stížnost, byla usnesením ze dne 22. 11. 2012, čj. 3 As 125/2012 – 12, předložena rozšířenému senátu Nejvyššího správního soudu. Důvodem pro předložení věci rozšířenému senátu byla údajná existence rozdílných právních názorů na tuto otázku zaujatá různými senáty Nejvyššího správního soudu. Za těchto okolností musel soud vážit, zda není na místě přerušit řízení o kasační stížnosti na základě § 48 odst. 3 písm. d) s. ř. s. Přitom dospěl k názoru, že judikatura ohledně přípustnosti kasační stížnosti proti usnesení o nepřiznání osvobození od soudních poplatků je jednotná, neexistuje judikatorní rozkol. Třetí senát, který tuto otázku předložil k řešení rozšířenému senátu, poukázal na usnesení ze dne 23. 2. 2007, čj. 8 As 25/2006 – 144. V daném případě však nebylo předmětem přezkumu rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků, nýbrž rozhodnutí krajského soudu o vrácení zaplaceného soudního poplatku.

[7] Soud nikterak nezpochybňuje oprávnění třetího senátu předložit rozšířenému senátu otázku přípustnosti kasační stížnosti proti rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků. Důvodem pro tento postup však nemůže být údajná existence rozporné judikatury, ale snaha změnit dosavadní jednotnou a ustálenou rozhodovací činnost Nejvyššího správního soudu. Ostatně třetí senát vedle toho, že poukázal na rozpornost judikatury, se vyslovil pro zaujetí právního názoru, že kasační stížnost není přípustná (jde tedy o snahu změnit dosavadní jednotnou judikaturu). Vzhledem k tomu, že se senát rozhodující v nyní projednávané věci ztotožňuje se stávající konzistentní judikaturou ve věci přípustnosti kasační stížnosti proti rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků, neshledal důvod pro přerušení řízení.

[8] Soud tak v duchu dosavadní judikatury dospěl k závěru, že kasační stížnost proti rozhodnutí o nepřiznání osvobození od soudních poplatků je přípustná. Kasační stížnost však není důvodná.

[9] Podstatou kasační stížnosti stěžovatelky je polemika s ústavností závěrů judikatury Nejvyššího správního soudu, započaté rozsudkem ze dne 26. 10. 2011, čj. 7 As 101/2011 – 66, č. 2601/2012 Sb. NSS [kasační důvod podle § 103 odst. 1 písm. a) s. ř. s.]. Podle právního názoru uvedeného v cit. judikátu i když účastník je nemajetný, takže by zásadně bylo namíste přiznat mu osvobození od soudních poplatků (§ 36 odst. 3 s. ř. s.), může mu soud výjimečně toto dobrodiní odeprít, a to zejména pro povahu sporu či sporů, které účastník vede. O výše uvedený případ se může jednat, vede-li účastník s různými veřejnými institucemi množství sporů týkajících se poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím, které často pokračují jako spory soudní, a přitom nejde o spory mající vztah k podstatným okolnostem účastníkovy životní sféry (netýkají se, a to ani nepřímě, účastníkova majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí, nýbrž jde o spory vyvolané účastníkovým zájmem o veřejné záležitosti a fungování veřejných institucí).

[10] Právě uvedený právní názor je dnes již součástí ustálené judikatury Nejvyššího správního soudu (srov. např. rozsudky ze dne 6. 6. 2012, čj. 2 Ans 6/2012 – 12, ze dne 22. 10. 2012, čj. 2 As 101/2012 – 10, ze dne 20. 12. 2012, čj. 4 As 74/2012 – 26, ze dne 22. 2. 2012, čj. 6 As 6/2012 – 14, ze dne 27. 6. 2012, čj. 9 Ans 7/2012 – 56, a mnohé další). Ani právě rozhodující senát neshledává žádné důvody, aby se od této judikatury odchýlil. Právě naopak.

[11] V daném případě nemohl zdejší soud pominout okolnost, která mu je známa z jeho vlastní úřední činnosti, a sice že stěžovatelka v současné době vede s různými správními orgány,

mimo jiné právě se žalovaným, řadu podobných sporů, často se týkajících zákona o svobodném přístupu k informacím. Jen samotný Nejvyšší správní soud eviduje od roku 2006 více než jedno sto třicet věcí, v nichž je stěžovatelka jako fyzická osoba účastníkem. Soud do tohoto nezapočítává další spory, které vede odborová organizace, za níž jedná rovněž stěžovatelka. V takovém případě je z hlediska posuzování žádosti o přiznání osvobození od soudních poplatků na místě zkoumat, zda stěžovatelka, i kdyby snad u ní jinak objektivně byly dány důvody pro úplné osvobození od soudních poplatků, dobrodiní přiznání osvobození od soudních poplatků nezneužívá k volnému a nijak neomezenému vedení soudních sporů. Pokud by tomu tak bylo, byl by dán zvláště závažný důvod, pro který by bylo spravedlivé a legitimní osvobození od soudních poplatků stěžovatelce odepřít.

[12] Je pravdou, že četnost sporů sama o sobě ještě nemusí vypovídat o samoúčelnosti stěžovatelčiných podání. Ve spojení s dalšími okolnostmi týkajícími se dané věci však může být relevantním ukazatelem svědčícím v její neprospěch (srov. k tomu stěžovatelkou samotnou citovaný rozsudek NSS ze dne 12. 8. 2010, čj. 1 As 54/2010 – 29). Takovou další okolností v případě stěžovatelky je její specifický procesní postup, ze kterého se jeví, že jí ve skutečnosti nejde o rychlé a efektivní meritorní vyřešení nebo přezkoumání věci, ale právě a jen o samotné vedení předmětného řízení či snad o „dohled“ nad činností orgánů veřejné moci, které v jejich věcech rozhodují. Například v právě projednávané věci je tak fakticky předmětem sporu sporná úhrada 131 Kč za vyhledání informace.

[13] Spor vyvolaný stěžovatelkou není takové povahy, aby měl vztah k podstatným okolnostem její životní sféry. Netýká se, a to ani nepřímou, stěžovatelčina majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí. Samozřejmě i takové spory, jako je právě spor v této věci, má stěžovatelka plné právo vést, dává-li jí objektivní právo procesní možnosti tak činit, a musí v nich mít možnost účinně hájit svá práva. Není ostatně vůbec vyloučeno (aniž by tuto otázku nyní soud vůbec posuzoval), že v meritu může uspět. Obecně však neexistuje žádný důvod, aby náklady na vedení takových sporů, které je zásadně povinen hradit každý žalobce, za stěžovatelku pravidelně nesl stát formou přiznání osvobození od soudních poplatků (srov. k tomu detailně shora cit. rozsudek čj. 7 As 101/2011 - 66). Nemajetnost nemůže být bez dalšího důvodem, aby se nemajetná osoba mohla volně a bez jakýchkoliv omezení realizovat v podávání četných podání k soudu.

[14] Zdejší soud proto souhlasí s městským soudem, že i kdyby snad majetkové poměry stěžovatelky svědčily tomu, že jsou dány zvláště závažné důvody pro přiznání plného osvobození od soudních poplatků, mnohost sporů vedených stěžovatelkou a jejich charakter, včetně právě posuzované věci, představuje vážný důvod pro nepřiznání osvobození. *„Osvobození od soudních poplatků nemá být institutem umožňujícím nemajetným osobám vést bezplatně spory podle své libosti, nýbrž zajistit, aby v případech, kdy nemají dostatek prostředků, a přitom je na místě, aby soudní spor vedly (neboť jde o věc skutečně se dotýkající jejich životní sféry), jim nedostatek prostředků nebránil v účinné soudní ochraně“* (viz cit. rozsudek čj. 7 As 101/2011 – 66).

[15] Městský soud ani Nejvyšší správní soud stěžovatelce nebrání v uplatňování jejího práva podat žalobu i ve věcech, které se nedotýkají její životní sféry. Pokud se ovšem stěžovatelka rozhodla vést tak velké množství sporů se správními orgány, je naprosto na místě, aby se rovněž sama podílela na nákladech, které tím v justičním aparátu vyvolává. Ostatně soudní poplatek za žalobu na ochranu proti nečinnosti správního orgánu ve výši 2.000 Kč představuje jen zanedbatelnou část nákladů, které v drtivé většině beztak nese stát.

[16] Spekulace stěžovatelky, že snad městský soud má v úmyslu nepřiznat jí náhradu nákladů řízení ani v případě, že by v řízení samotném uspěla, není na místě. Judikatura shora obsažně

pokračování

rozebíraná se týká jen a pouze beneficia osvobození od soudních poplatků. Tato judikatura proto nedopadá a dopadat nemůže na účastníka, který sice uplatňuje desítky žalob, ovšem v těchto žalobách uspěje. V takovémto případě má samozřejmě v zásadě plné právo na náhradu nákladů řízení, ledaže by soud našel důvody zvláštního zřetele hodné, proč náklady řízení úspěšnému žalobci nepřiznat.

[17] Nejvyšší správní soud neshledal ani žádný důvod k předložení věci Ústavnímu soudu podle čl. 95 odst. 2 Ústavy za účelem posouzení ústavnosti § 36 odst. 3 s. ř. s. Jak říká ve své početné judikatuře samotný Ústavní soud, soudní poplatky představují příspěvek na činnost soudů. Zároveň plní regulační funkci, neboť „*napomáhají bránit nesmyslnému a šikanóznímu zahajování soudního řízení.*“ Nepřiměřeně tvrdý dopad zákona, který by v některých případech mohl nastat, je zmírňován institutem osvobození od soudních poplatků, jenž zohledňuje poměry účastníka řízení a důvody obecného zájmu pro zproštění od poplatkové povinnosti: „*ustanovení právních předpisů, upravujících osvobození od soudních poplatků, je proto třeba vykládat v souladu se smyslem a účelem této právní úpravy tak, aby účastníkům řízení nebylo v opodstatněných případech upíráno právo na přístup k soudu a současně, aby zneužíváním práva na osvobození od soudních poplatků nedocházelo ke zbytečnému zatěžování soudů. Uvedený výklad je ze strany soudů aplikován především v případě rozhodování o individuálním osvobození od soudních poplatků, kde přiznání práva na osvobození od soudního poplatku je dáno konkrétními okolnostmi projednávané věci*“ [nálezn ze dne 17. 5. 2011 sp. zn. IV. ÚS 121/11 (N 96/61 SbNU 489), bod 16].

[18] Stěžovatelka konečně uvádí, že městský soud prý pojal své rozhodnutí jako sankci za uplatnění stížnosti na průtahy v řízení ve věci. Protože k tomu neuvádí žádné další konkrétní argumenty, nemohl se zdejší soud touto námitkou, která by jinak byla pravděpodobně podřaditelná pod § 103 odst. 1 písm. c) s. ř. s., blíže zabývat.

[19] Nejvyšší správní soud tak dospěl k závěru, že kasační stížnost není důvodná, a proto ji dle § 110 odst. 1 věty druhé s. ř. s. zamítl. Neshledal přitom žádnou vadu, k níž by byl povinen přihlédnout i bez návrhu (§ 109 odst. 4 s. ř. s.).

[20] Na závěr soud podotýká, že vzhledem ke specifické povaze napadeného usnesení netrval na zaplacení soudního poplatku za kasační stížnost (viz k tomu detailně rozsudek NSS ze dne 24. 10. 2007, čj. 1 Afs 65/2007 – 37). Protože soud rozhodl bezodkladně o samotné kasační stížnosti, nerozhodoval již ani o návrhu na přiznání odkladného účinku kasační stížnosti.

[21] O náhradě nákladů řízení rozhodl soud na základě § 60 odst. 1 ve spojení s § 120 s. ř. s. Stěžovatelka nebyla v řízení o kasační stížnosti úspěšná, a proto nemá právo na náhradu nákladů řízení. Žalovanému v tomto řízení žádné náklady nevznikly, a proto mu soud náhradu nákladů řízení nepřiznal.

P o u č e n í : Proti tomuto rozsudku **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 30. dubna 2013

JUDr. Lenka Kaniová
předsedkyně senátu